

OSNOVNA RAZLIKA MED TELEDELOM IN DELOM NA DALJAVO

eDELO – PRILOŽNOST IN IZZIV

Povzetek

eDelu je v EU uspelo preboleti otroške bolezni in se mu uveljaviti kot samostojen poklic – poklic, ki se pojavlja v različnih oblikah. V prispevku so predstavljeni začetki uvajanja eDela, perspektiva v EU, prednosti in načini izvajanja, kategorije izvajalcev in stanje v Sloveniji.

Delo na daljavo – razdalje zblížujejo

Ko govorimo o teleworkingu, delu na daljavo oziroma o *e-delu*, kot ga poimenujejo v zadnjem času, se postavlja osnovno vprašanje: pomeni *eDelo* res priložnost ustvarjanja novih, boljših pogojev dela in bivanja, ali s pastmi, ki jih prinaša, ne pomeni humanizacije dela, temveč vodi v odtujitev in osamo posameznikov. Odgovor bomo poskušali poiskati s celostnim prikazom področij, ki jih *e-delu* zajema.

Kaj je teleworking? Če izhajamo iz angleškega prevoda, pomeni to delo na daljavo in implicira osebno svobodo, ki jo izvajalcem prinaša virtualnost tehnologije in izbira prostora ter časa izvajanja delovnih obveznosti. Sama ideja bo počasi stara že 30 let, avtorstvo pripisujejo ameriškemu akademiku Jack-u Nilles-u, ki je l.1973 v času naftne krize iskal rešitev, kako delo pripeljati do ljudi: nastala je ideja o telecommutingu, kjer je komunikacija med delodajalci in izvajalci potekala po telefonu. V Združenih državah Amerike so v '70 – ih delu na daljavo napovedovali pretiran razmah, npr. v AT&T so takrat predvidevali, da bi do l. 1990 vsi svoje delo opravljali na daljavo.

Globalna uveljavitev dela na daljavo je povezana z razmahom komunikacijske in informacijske tehnologije. Dejstvo je, da Internet že dolgo ni več družbena subkultura, katere pripadniki v odmaknjenih garažah ob pici in koka-koli ustvarjajo nove pogoje komuniciranja, ampak je nekakšen nov skupni imenovalec globalnega povezovanja. V zadnjem času sploh prevladuje vzdušje, da je internet nujnost in da se vsem, ki mislijo, da zmorejo brez njega, obeta usoda dinosavrov. Dinamika uvajanja novih tehnologij je seveda dovolj zgovorna. Raziskava Commerce Departmenta vlade ZDA pravi, da je radio potreboval 38 let, preden je dosegel 50 milijonov poslušalcev, TV je za isto število gledalcev potrebovala 13 let, Internet samo 4 leta. L.2002 bo Internet uporabljala milijarda ljudi.

EU – začetki in perspektiva

Začetki uvajanja iniciativ na področju IT s strani Evropske komisije segajo v l. 1989 (raziskovalni program RACE), ki je pomenil iskanje novih oblik zaposlovanja v ruralnih področjih. Nadaljevanje te iniciative je predstavljalo lansiranje ORA RTD programa, ki je v

sinergiji s Strukturnimi skladi (LEADER I) predstavljal prvi okvir za raziskovalne projekte, ki so pokrivali različne vidike dela na daljavo (npr. socialni in psihološki vidiki – projekt PATRA, poslovni vidiki – projekt MITRE). V t.i. Beli knjigi (*White Paper on Growth, Competitiveness, Employment, the Challenges and Way Forward into the 21st Century*) iz l. 1993 je Evropska komisija postavila uvajanje novih oblik dela kot razvojno prioriteto.

Eden od temeljnih dokumentov EU na področju uvajanja informacijske tehnologije predstavlja t.i. Bangemannovo poročilo (1994), na podlagi katerega si je EU postavila cilj, da bo do l.2000 okoli 10 milijonov ljudi zaposlenih v različnih dejavnostih teleworkinga. Ocena je bila za takratne razmere optimistična, vendar so se številke naglo povečevale. Če je še za l. 1994 veljala ocena cca. 2 milijona in za l. 1999 ocena 9 milijonov (6% delovne sile v Evropi) izvajalcev dela na daljavo, je bila meja 10 milijonov dejansko presežena v lanskem letu.

Evropa se na področju dela na daljavo sooča z novimi izzivi. Gre predvsem za ustvarjanje novih delovnih mest in optimalnega delovnega okolja, kjer predstavlja delo na daljavo sredstvo za uravnotežen ekonomski in socialni razvoj. Spreminjajoča se zaposlitvena shema v Evropi zahteva prilagoditve tako pri delavcih kot pri delodajalcih, spreminjajo se tako vsebine kot organizacija dela, ki morajo slediti spremembam na področju tehnologije. Tehnologija narekuje spremembe, nove investicije pa naj predvsem vzpodbujajo ustvarjanje fleksibilnih delovnih okolij (npr. zaposlovanje v t.i. klicnih centrih, ki so posledica uveljavljanja mobilne telefonije, interneta in intraneta v podjetjih, je ustvarilo v Evropi 400 000 delovnih mest).

Prav tako se spreminja tudi višina evropske podpore za razvoj informacijske tehnologije. Program IST (Uporabniku prijazna informacijska družba) je eden od tematskih programov 5. Okvirnega programa raziskovalnih in tehnološko razvojnih aktivnosti EU, njegov proračun za obdobje 1998-2002 znaša 3.6 milijard EUR.

Prednosti, načini izvajanja dela na daljavo in kategorije izvajalcev

Delo na daljavo prinaša prednosti tako za izvajalce kot za porabnike storitev, ki jih lahko opredelimo v nekaj glavnih kategorijah:

- večja konkurenčnost podjetij: velika podjetja dosegajo konkurenčno sposobnost v primerjavi z ostalimi, mala podjetja se lahko razširijo brez velikih kapitalskih investicij
- uporaba naprednih tehnologij: delo na daljavo omogoča in zahteva spremljanje najnovejših dogajanj na področju informacijske tehnologije
- pozitivni okoljski vidiki: manj prevoza na delo pomeni manjše onesnaževanje, manj prometnih zastojev, bolj racionalno uporabo poslovnih prostorov
- boljši življenjski pogoji za izvajalce: večja fleksibilnost pri izvajanju dela, zmanjšanje stresa, lažje usklajevanje službenih in družinskih obveznosti

V državah, ki imajo več izkušenj pri takšni organiziranosti dela, poudarjajo, da je teleworking prestal začetne porodne težave in se uveljavlja kot poklic, ki omogoča izvajanje različnih storitev s pomočjo IT. Veliko pozornost je treba posvetiti kompatibilnosti programske opreme, zanesljivosti elektronske pošte, kredibilnosti izvajalcev dela na daljavo, kontroli kvalitete izvajanja storitev, ovrednotenju produktivnosti. V nadaljnjih fazah vzpostavljanja pogojev dela na daljavo je potrebno zagotoviti kvalitetne programe specifičnih usposabljanj, s katerimi bodo izvajalci obdržali visok nivo lastne usposobljenosti, prav tako pa zadovoljivo rešiti vidike zdravstvenega zavarovanja, socialnega statusa in varstva pri delu.

Nove tehnologije spreminjajo ne samo način opravljanja dela, ampak tudi lokacijo, kjer se delo izvaja. Govorimo lahko o več načinih dela na daljavo in kategorijah izvajalcev. Načini dela na daljavo so naslednji:

- Izvajalci kombinirajo svoje delo na delovnem mestu in doma oz. v telecentru (multi-site teleworking)
- izvajalci delajo izključno doma za enega delodajalca (Tele-homeworking)
- izvajalci delajo običajno doma, vendar za različne kliente (Freelance teleworkers)
- izvajalci opravljajo svoje delo na terenu in uporabljajo prenosne računalnike, fakse in mobilne telefone (Mobile teleworkers)
- delo, ki se izvaja v posebnih prostorih, ponavadi ne na sedežu podjetja. Gre za opravila kot so vnos podatkov, urejanje letalskih rezervacij, telefonsko bančništvo (Relocated back-office teleworking).

Tipične kategorije izvajalcev so:

- Visoko usposobljeni izvajalci s posebnimi znanji: arhitekti, finančni svetovalci, borzni posredniki, specialisti s področij managementa, marketinga, odnosov z javnostjo in človeških virov
- **Izvajalci različnih storitev: knjigovodje in računovodje, prevajalci, raziskovalci, pisci povzetkov, namizni založniki, ..**
- Mobilni izvajalci: predstavniki podjetij, analitiki, inšpektorji, novinarji, zavarovalni agenti, posredniki nepremičnin
- Izvedenci za informacijsko tehnologijo: sistemski analitiki, programerji in vzdrževalci sistemov
- Izvajalci storitev, ki imajo značaj servisiranja: vnašalci različnih podatkov, izvedenci za različne aplikacije in teleprodajo, vršilci različnih poizvedb

In kako je pri nas?

Vidimo lahko, da so izhodišča EU zelo naklonjena uvajanju dela na daljavo kot ključnega dejavnika za doseganje konkurenčnosti v tekmovanju z ostalim svetom. Slovenija je navkljub relativno dobri informacijski infrastrukturi zaostajala pri pripravi nacionalne strategije, ki bi opredeljevala delo na daljavo. Čeprav po kazalcih informacijsko – telekomunikacijske razvitosti nikakor nismo na evropskem repu, smo pri postavljanju nacionalne platforme za delo na daljavo zaostajamo tudi za državami, s katerimi se zelo neradi primerjamo: npr. Bolgarija ali Romunija, seveda pa Irska z Irish Code for Telework še vedno ostaja svetel vzgled.

Pri razvijanju projektov, ki imajo evropsko dimenzijo, je zelo pomemben prispevek posamezne države k evropski konkurenčnosti. Z uvajanjem dela na daljavo se odpirajo nove razsežnosti v zaposlovanju, ki presegajo vidik geografske odmaknjenosti od trgov in pomenijo priložnost kreiranja novih delovnih mest z bistveno manjšimi vložki. Razvijanje takšnih tržnih povezav pomeni priložnost za prebivalstvo na podeželju, saj delo na daljavo predstavlja eno najbolj perspektivnih oblik zaposlovanja in verjetno osnovno obliko dela v informacijski družbi.

Pri razvijanju projektov s področja informacijske tehnologije lahko povsod najdemo skupno nit - izobraževanje, priprava ljudi na nove poklice in vzpostavljanje pogojev za izvajanje novih oblik dela. Vsako prestrukturiranje v smeri novih znanj pa temelji tudi na državnih programih. Slovenija je kot izvedbeni podprogram Akcijskega programa zaposlovanja za leti 2000 in 2001 sprejela OPERATIVNI PROGRAM UVAJANJA DELA NA DOMU IN DELA NA DALJAVO in s tem storila prvi korak pri izgradnji nacionalne platforme za razvoj novih oblik dela.

Nov veter pa seveda pomeni ustanovitev Ministrstva za informacijsko družbo, ki postaja ključni faktor iniciiranja prehoda v informacijsko družbo, tako s pripravo potrebnih strateških dokumentov, zakonske in podzakonske regulative, uvajanjem splošne eKulture in zmanjševanjem digitalne ločnice, kakor tudi z liberalizacijo sektorja telekomunikacij in ustvarjanjem potrebne infrastrukture za razvoj novih oblik dela.

Literatura:

⁽¹⁾ Ursula Huws: Teleworking - Guidelines for Good Practise

⁽²⁾ John & Celia Stanworth: Telework - The Human Resource Implications

⁽³⁾ Status Report on European Telework: TELEWORK 1998, 1999, 2000, 2001

⁽⁴⁾ Imogen Bertin, Alan Denbigh: The Teleworking Handbook – 2nd Edition: New Ways Of Working In The Information Society

⁽⁵⁾ Davorin Rogina: Poročilo o izvajanju projekta Analiziranje trga – priprava sistemskih za uvajanje dela na daljavo

⁽⁶⁾ www.gov.si/mid